

Advies voor Groene Gemeentes

Handvatten voor Gemeenteraden en
Colleges van B&W voor natuurinclusieve
en klimaatbestendige gemeentes in
Nederland

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Hoe versterk je als gemeente de regie op vergroening
3. Hoe ga je om met zorgen van bewoners over natuurinclusief
4. Goed samenwerken met 'de werkvloer'
5. Natuurinclusief bouwen kan vandaag al beginnen
6. Kan sociale woningbouw ook natuurinclusief en #hoedan
7. WUR en lokale initiatieven

Inleiding

Een gemeenteraadslid moet met beperkte tijd en middelen in contact zijn met de gemeenschap voor volksvertegenwoordiging, onderzoek doen voor het stellen van kaders en daarnaast ook nog het college controleren. Het is een eervolle functie, maar wij vragen veel van onze volksvertegenwoordiger. Bij Wageningen University & Research kijken wij daarom hoe wij de lokale politiek beter kunnen ondersteunen bij het ontwikkelen van beleid voor belangrijke maatschappelijke uitdagingen die lokaal uitgewerkt moeten worden, zoals volkshuisvesting, klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, de energietransitie en gezondheid.

Na verschillende gesprekken met politici en ambtenaren vanuit het hele land leerden wij dat het ontwikkelen van een groene gemeente, en tegelijkertijd rekening houden met uitdagingen als de energievraag en verstedelijking, als een enorme opgave wordt gezien. Het vergt veel expertise en samenwerking. WUR heeft ervaring met het kijken naar problemen van een integrale bril, waarbij verschillende disciplines samenkomen om zo tot nieuwe inzichten te komen.

Deze kennis van de groene omgeving maken wij overzichtelijk en bondig waardoor gemeenteraden, wethouders, maar ook inwoners, een acties kunnen ondernemen op basis van de laatste wetenschappelijke inzichten. Een groene gemeente verkoelt de stad in de zomer, vermindert de kans op wateroverlast en vergroot de biodiversiteit. Maar het draag ook bij aan een betere gezondheid, een hoger welzijn en aan sociale cohesie.

Met deze publicatie willen we handvatten geven aan de gemeentes van Nederland om kritisch te kunnen kijken naar lokale beleidsplannen om zo tot een groenere gemeente te komen die maatschappelijke uitdagingen integraal aanpakt.

Marian Stuiver

Program Lead Green Cities

Eveline van Leeuwen

Hoogleraar Urban Economics WUR & Scientific Director AMS Institute

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een samenwerking tussen Wageningen Universiteit en Research met Communicatiebureau de Lynx in 2022.

Referentie

Marian Stuiver, Miranda Koffijberg, Rens Koele en Eveline van Leeuwen (2021) Advies voor groene gemeenten, Handvatten voor Gemeenteraden en Colleges van B&W voor natuurinclusieve en klimaatbestendige gemeentes in Nederland, Wageningen Universiteit en Research en communicatiebureau de Lynx, Wageningen

**De groene stad,
hoe doe je dat?**

Hoe versterk je als gemeente de regie op vergroening?!

Er zijn veel partijen en belangen die mede bepalen in welke richting een stad of een dorp zich ontwikkelt. Hoe geef je als gemeente groen een stevige(re) plek tussen alle andere belangen en hoe zet je daarin voortvarend stappen?

3 adviezen voor gemeenten.

3 adviezen

1

Zorg voor een eigen, aansprekend verhaal over de groene stad

Laat als gemeente het verhaal van hoe de stad of het dorp er in de toekomst uit ziet niet over aan de markt. Zorg zélf voor een - hoopvol - verhaal over wat je wilt bereiken met een groenere stad waar inwoners echt baat bij hebben. Draag dit verhaal over die groene, leefbare stad met verve uit. Backwards planning kan helpen om het gewenste toekomstbeeld voor 2030, 2040 of verder te maken. Bijvoorbeeld met een visualisatie die gemaakt wordt in een serie ontmoetingen met bestuurders, beleidsmakers, inwoners en ondernemers.

2

Geef medewerkers vertrouwen en ruimte om dingen anders te doen

Geef mensen die werken aan vergroening het vertrouwen om dingen op een andere, nieuwe manier te doen. Vaak worden er goede integrale ontwerpen gemaakt, maar die moeten vervolgens worden uitgevoerd door mensen met beperkt tijd en budget en binnen vaste kaders. Bekijk daarom of er extra ruimte en vertrouwen kan zijn voor creativiteit en inzet. Iemand die het anders wil doen kan ook - extra - worden beloond, want die moet stevig in zijn of haar schoenen staan.

"Laten we de urenregistratie afschaffen. Met een afrekencultuur op uren en budgetten ontstaat er angst om dingen anders te doen."

Sacha Stolp, regisseur Toekomstbestendige Assets en Klimaatadaptatie, gemeente Amsterdam

3

Ga allianties aan met bedrijven en kennisinstellingen die voorop lopen

Een groeiend aantal projectontwikkelaars, groenaannemers en kennisinstellingen ontwikkelt kennis en ideeën over het realiseren van een groene of natuurinclusieve stad. Zij zijn intrinsiek gemotiveerd en doen graag mee om de vergroening in de praktijk vorm te geven. Benut de gemeente dit al genoeg? Vraag deze partijen om mee te doen, nodig ze actief uit.

MEER LEZEN?

[‘Een groene stad voor iedereen’](#), longread in het Programma Green Cities, Wageningen Environmental Research

**De groene stad,
hoe doe je dat?**

Hoe ga je om met zorgen van bewoners over natuurinclusief?

Meer groen is leuk, mooi en gezond – volgens een deel van de stedelingen. Maar bestuurders en ambtenaren die het groen natuurlijker willen beheren of de ruimte natuurinclusiever willen inrichten, weten ook dat sommige inwoners zich zorgen maken over te rommelig groen. Hoe kom je hieraan tegemoet?

Drie adviezen voor gemeenten.

3 ADVIEZEN

Laat zien dat je de controle hebt over het groen

Veel zorgen van mensen komen voort uit het idee geen controle te hebben. Laat daarom zien dat de gemeente het groen anders beheert, maar wel de regie houdt. Maai steeds de eerste (halve) meter van een ecologisch beheerde berm of groenvak. Dat geeft aan dat er bewuste keuzes zijn gemaakt. Zet ook - al dan niet tijdelijk - bordjes neer bij groenvakken met ecologisch beheer, met informatie over waarom het er anders uitziet en wat dat oplevert. Geef aan waar iemand terecht kan voor meer uitleg, vragen of een reactie. Weten waar je met je zorgen terecht kan, vangt al ergenis en angst af.

Veel bezwaren zijn te voorzien: wees ze voor

Veel bezwaren van inwoners zijn te voorzien: overhangende bramen en brandnetels langs fietspaden en trapveldjes zijn niet fijn, en onoverzichtelijke kruispunten ook niet. Maak heldere keuzes waar minder wordt gemaaid en waar juist méér, bijvoorbeeld omdat een plek intensief gebruikt wordt. Betrek wijkverenigingen, het wijkteam of de groenaannemer om vooraf mogelijke hotspots van klachten in kaart te brengen. Denk samen na hoe die te voorkomen zijn. Informeer bij andere gemeenten die al langer bezig zijn met ecologisch beheer naar hun ervaringen en successen in de aanpak.

Kies een aansprekend verhaal over vergroening en ecologisch beheer

Zorg voor een verhaal dat een breed publiek zal aanspreken waarom de gemeente inzet op meer vergroening en ecologisch beheer. Meer groen verhoogt de waarde van de woningen in de buurt, gevelgroen koelt gratis de straat, bramen en appels (gewoon eetbaar!) zijn te plukken voor eigen gebruik. Benoem vooral soorten die veel mensen aanspreken en die baat hebben bij rommeliger groen, zoals meesjes, merels, egels en vlinders.

**De groene stad,
hoe doe je dat?**

Goed samenwerken met 'de werkvloer'

De gemeente kan de ambities voor natuurlijk groenbeheer goed op papier hebben staan, maar het gaat op straat gebeuren. De mensen van de buitendienst moeten het nieuwe beheer goed kunnen uitvoeren. Past het nieuwe beheer bij hun werkwijze, hebben zij de kennis om het anders te doen? En kunnen ze uit de voeten met reacties van inwoners, zoals: "Het is niet netjes gemaaid!"?

Drie adviezen aan gemeenten om mensen in het groenbeheer te ondersteunen.

3 ADVIEZEN

Betrek de uitvoerders vanaf het begin

Bedenk niet alleen dat je medewerkers van de buitendienst laat meepraten over ander groenbeheer, maar doe het ook echt. Zij weten waar de praktische knelpunten zitten en weten hoe en waar(op) inwoners kritisch zijn. Ga daarom voor de invoering samen na waar zij in de praktijk tegenaan kunnen lopen. Bedenk samen oplossingen.

Betrek niet alleen een afvaardiging, maar iedereen. Dat kost tijd en inzet. Maar op deze manier worden zo veel mogelijk mensen eigenaar van de nieuwe manier van werken.

Organiseer dat mensen op de werkvloer kennis krijgen over ecologisch beheer

Organiseer een enthousiasmerende cursus over ecologisch groenbeheer binnen de organisatie. Laat een expert meegaan met de mensen die het groen beheren in de wijken en hen op locatie uitleg geven wat een andere werkwijze oplevert voor biodiversiteit. Of ga met elkaar op bezoek bij een andere gemeente die al meer ervaring heeft opgedaan met ecologisch groenbeheer.

Communiceer duidelijk om klachten van bewoners te voorkomen

Voorkom dat klachten terechtkomen op het bord van de uitvoerders door tijdig en helder te communiceren over het nieuwe groenbeheer. Daar hoort ook een toegankelijk aanspreekpunt bij in het gemeentehuis. Geef medewerkers die in de wijk werken een flyer mee met uitleg voor inwoners over het ecologisch beheer. Plaats (al dan niet tijdelijk) informatiebordjes bij groenvakken waarop te lezen is wát er anders is en waarom. De buitenmedewerkers kunnen er bij vragen naar verwijzen.

MEER LEZEN?

Aalbers, Carmen (2022), 'De Nieuwe Hovenier', Wageningen University & Research

**De groene stad,
hoe doe je dat?**

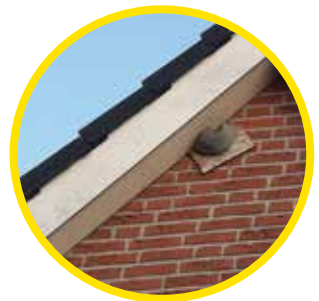
Natuurinclusief bouwen kan vandaag al beginnen

Het besef dat natuurinclusief bouwen voordelen heeft, wint snel terrein. Toch worden de komende jaren veel nieuwe wijken en gebouwen gebouwd, die nog niet - of amper - natuurinclusief ontworpen zijn. Deze wijken hebben echter wél een lange levensduur. Integreer natuurinclusief bouwen daarom in de uitvoer van deze projecten.

Drie adviezen voor gemeenten en projectontwikkelaars hoe ze ontwerpen en plannen uit het stenen tijdperk alsnog groener kunnen maken.

Beeld: Saxifraga, Luc Hogenstein

Vormgeving en beeld (tenzij anders aangegeven): Communicatiebureau de Lynx

3 adviezen

1

Realiseer je dat het kán: ontwerpen aanpassen vlak voor de start

De laatste jaren is in meerdere projecten nog in een laat stadium, zelfs op de bouwplaats, besloten om natuurinclusieve maatregelen toe te passen. Bekend voorbeeld is de 23 verdiepingen tellende Nimbuswoontoren in Nijmegen (2016). Ver in het bouwproces zijn nog 100 neststenen voor gierzwaluwen ingemetseld. De zwaluwen wisten ze hetzelfde jaar al te vinden. Daarom: vermoed je dat er kansen zijn voor méér groen in een project? Ga in gesprek met de aannemer over wat nog mogelijk is: nestkasten, gevel- en dakgroen, vogelwerend glas. Heb het lef om nog iets te wijzigen, want dit kan voor plant en dier van grote waarde zijn.

*'Vergeet niet: groen is altijd goedkoper dan steen',
Jip Louwe Kooijmans, Vogelbescherming Nederland*

2

Benut elke kans om te vergroenen

Vaak kan er voor de inrichting van de ruimte nog gekozen worden voor méér beplanting dan waarschijnlijk al in het gemaakte plan zit. Tuinen en publieke ruimtes kunnen bijna altijd natuurinclusiever. Denk aan groene erfafscheidingen (hagen), gevelgroen, een groendak op schuren, groene verharding en het terugbrengen van niet nuttige verharding. Wat van belang is: als je bomen en struiken in de juiste omstandigheden plant, gaan ze beter groeien en bloeien, waardoor ze meer waarde opleveren en zichzelf beter terugbetalen. Zorg vooral voor genoeg ondergrondse groeiruimte.

3

Raadpleeg soorten-deskundigen over welke details ertoe doen

Raadpleeg soortendeskundigen om te weten welke details ertoe doen. Kleine maatregelen kunnen net het verschil maken voor dieren en planten om zich te vestigen. Denk aan kleine kieren of holle ruimtes, een minder gladde afwerking van een muur, een doorgang in schutting of kiezels en aarde op daken. Een soortendeskundige ziet extra mogelijkheden en weet wat wel en niet werkt (schaduw of zon, de juiste hoogte, het meest geschikte materiaal). Ze zijn meestal graag bereid om mee te denken.

MEER LEZEN?

Robbert Snel en Joop Spijker (2022): 'Succesvolle implementatie groene stadsontwikkeling'

**De groene stad,
hoe doe je dat?**

Kan sociale woningbouw ook natuurinclusief en #hoedan?

Woningcorporaties bezitten circa 40 procent van alle woningen in Nederland. Voor veel corporaties heeft vergroening van hun woningen en de woonomgeving (nog) geen prioriteit. Maar een groenere inrichting biedt veel voordelen.

Drie adviezen voor woningcorporaties.

3 adviezen

Benut de kennis die er is

Bij woningcorporaties is vaak relatief weinig kennis in huis over vergroening. In de '[Handleiding voor vergroening van sociale woningbouw](#)' staan veel ideeën om het groen van woningcorporaties waardevoller te maken, in samenspraak met bewoners. Van meer biodivers groen en buurtontmoetingsplekken, tot nestkasten en groene tuinen. Informatie om de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad te versnellen is ook te vinden via '[Groene huisvesters](#)'. Bij de Academie van Groene Huisvesters kunnen medewerkers van woningcorporaties gratis terecht voor kennis.

Verzilver de waarde van groen in de woonomgeving

Groen levert tevreden huurders op, want veel bewoners waarderen het als er groen in hun buurt is. Elke bewoner heeft baat bij groen dichtbij huis: het nodigt uit tot ontmoeten, ontspannen en bewegen, dit zijn belangrijke gezondheidsfactoren voor iedereen. Meer groen maakt de wijk meer klimaatbestendig en dempt de effecten van hitte en wateroverlast. Het hoeft geen park te zijn, het kan al gaan om groenvakken, geveltuinen of een paar bomen naast een flat. Wageningen University and Research doet onderzoek naar het realiseren van gezonde, groene openbare ruimtes voor elke buurt.

Stimuleer huurders hun tuin te vergroenen

Woningcorporaties kunnen huurders stimuleren de tuin bij hun woning te vergroenen. Goed voorbeeld is woningcorporatie Havensteder in Rotterdam. Nieuwe huurders treffen een tuin aan die groen is en netjes onderhouden. De tuin krijgt al aandacht bij de bezichtiging van de woning. Bij het ondertekenen van het huurcontract worden de wederzijdse verwachtingen over de tuin besproken. De corporatie ondersteunt huurders bij het groen houden van hun tuin door ze in contact te brengen met de groenbeheerder of andere partners.

MEER LEZEN?

Robbert Snep en Judith Klostermann (2022): '[Praktische groene oplossingen voor leefbare sociale woningbouw](#)'

WUR en lokale initiatieven

Via onderzoek, onderwijs en valorisatie werkt WUR samen met lokale partijen zoals gemeentes, burgers en bedrijven. Hieronder is een overzicht van enkele initiatieven die dit bevorderen.

Society Based Education

Society Based Education zoekt actief de samenwerking op met bedrijven, startups, overheden, kennisinstituten, netwerken en non-profit organisaties om WUR studenten te verbinden aan relevante en betekenisvolle maatschappelijk uitdagingen.

Academic Consultancy Training

Het vak Academic Consultancy Training (ACT) is een verplicht vak voor het merendeel van de masteropleidingen van de WUR. Studenten van verschillende studies en nationaliteiten werken samen in één team en werken aan een adviesvraag. De studenten worden gedurende deze periode begeleid door een proces-coach en een academisch adviseur vanuit de WUR;

City Deal Kennis Maken

De gemeenten Ede en Wageningen, Wageningen University & Research (WUR) en Christelijke Hogeschool Ede (CHE) werken samen om de kennis en expertise van de studenten en kennisinstellingen in te zetten voor lokale maatschappelijke opgaven in de directe leefomgeving.

Wageningen Academy

Wageningen Academy ontwikkelt en organiseert trainingen en cursussen voor professionals uit het bedrijfsleven en de overheid. Cursussen en trainingen van Wageningen Academy zijn gebaseerd op de laatste kennis en expertise van Wageningen University & Research. Een integrale aanpak staat hierbij centraal, waarbij wordt samenwerken met experts vanuit het onderwijs, onderzoek en de praktijk.

Managing Public Space

De WUR startte begin 2021 een serie cursussen over beheer en onderhoud van openbare ruimte. Het vak is voor professionals én studenten. Zij leren samen en maken zo de verbinding tussen beheer en wetenschap. In 2020 publiceerde de WUR in het internationaal gerenommeerde vakblad Cities een publicatie onder de naam "Managing public space – A blind spot of urban planning and design".

WUR Green Cities

Duurzame steden is het programma van Wageningen Environmental Research dat zich richt op het begrijpen en toepassen van een natuurgebaseerde aanpak in stedelijke gebieden. Er zijn zes gebieden gekozen om te werken aan evidence-based oplossingen.

AMS Institute

AMS Institute is een toonaangevend instituut waar talent wordt opgeleid en waar ingenieurs, ontwerpers en natuur- en sociale wetenschappers gezamenlijk integrale stedelijke oplossingen ontwerpen en valoriseren. Initiatiefnemer Gemeente Amsterdam en de partners delen grootstedelijke data, en onderzoekers kunnen Amsterdam inzetten als Living Lab.

Regio Deal Foodvalley

De Regio Deal Foodvalley is een meerjarige samenwerking in de Regio Foodvalley, met o.a. Wageningen University & Research om samen een impuls te geven aan de transitie naar een duurzaam en gezond voedselsysteem en het verbinden van excellent onderzoek en concrete (innovatieve) toepassingen in de praktijk.

Stichting Steenbreek

Steenbreek werkt samen met partners zoals WUR aan een verbrede doelstelling om de ruimte om ons heen klimaatadaptief te maken met daarbij altijd aandacht voor het verbeteren van de biodiversiteit. Dat gebeurt door concrete groene acties in de tuin, op straat, in de wijk en in de hele buitenruimte.

Meer informatie over de samenwerking tussen WUR en gemeentes? Neem contact op met ons Public Affairs team via rens.koele@wur.nl